

СРПСКО КОЛО

НАРОДНИ ЛИСТ

Огласи рачунају се по
ценовнику. Ако се ви-
ше од три пута увр-
шују, рачунају се је-
фтиније.

Уредништво се налази у
Николићевој улици бр. 8.
Писма се шаљу на уред-
ништво „Српског Кола
народног листа“. Руко-
писи се не враћају.

Издаје: Друштво „Српско Коло“ (д.-д.)

Уређује: Уредништво „Н. Србобрана“

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је еднодушно ово:

СРБИНЕ, НЕ ИСПУШТАЈ ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака грудa, свака бразда, сваки педаљ ерпекe земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште ерпекo, што Срби лакомиелено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна пропаст, највеће ерпекo народно издајство. (Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

Позив на претплату.

Овијем бројевима ступа „Српско Коло“ у трећу годину свога живота. Уредништво и управа листа настојали су да „Српско Коло“ буде прави народни лист. Уредништво је добило многа писма, у којима се пише, како је „Српско Коло“ добар лист, који наш свијет у сласт чита. Многа наша народна господа: свештеници, учитељи, лекари, адвокати, трговци, наша омладина што се учи на високим и средњим школама, увиђајући то, заузимали су се свесрдно за наш лист, тако да „Српско Коло“ има до 3000 претплатника. Но поред тога има још много наших мјеста, гдје не залази „Српско Коло“, има доста људи, који би га могли свијету препоручити, да се и тамо рашири, па тога не учинише. Када би „Српско Коло“ и ту зашло, оно би могло, да има још једанпут, па и двапут толико претплатника. Ми смо већ о том говорили, како само у нашој карловачкој митрополији има преко 600 парохија, па када би у свакој парохији било 20 претплатника „Српског Кола“, ето каквијех 12.000. А то би се дало лако учинити у свакој парохији, као што су то многи наши свештеници показали и у најмањим парохијама. А гдје је још Далмација, Босна и Херцеговина?

„Српско Коло“ је поред тога тако јефтино, да га може сваки и највећи сиромашак држати. А Срби ратари треба да знају, да и они морају читати, имати свој лист, као што то имају и други сталези. Оваки народни лист и добра књига за народ Србину ратару је што и свагдашњи хљеб и као што му није жао, да даде своју круну и своју потуру за свагдашњи хљеб, тако не треба да му је жао, да даде за овај народни лист и добру књигу. Није оваки лист и добра књига луксуз, него су они пријека потреба. Надамо се, да ће Срби ратари примити ове наше ријечи к срцу, па ће се по овом владати.

Још да рекнемо коју својим дужницима. Има их много, који нијесу за пошљедњу четврт обновили претплате, али смо им ми лист и даље слали. Руку на срце сваки, па нека каже, да ли је право и поштено читати лист, а не платити га, особито кад се ради о неколико потура. Још ове бројеве шаљемо свима, али онда више ником нећемо слати, ко свога дуга не плати. „Рука руку мије“, вели наша српска народна пословица, па тако је и овдје. Цијена је листу премалена, трошкови велики, па ако се не ће тачно и у реду претплата плаћати и обнављати, куда ће лист доспјети. Ми се дакле надамо, да ће читаоци „Српског Кола“ и са своје стране учинити своју дужност, када и њих „Српско Коло“ лијепо поучава и забавља. Нова нам срећа у новој години свима скупа!

Уредништво и управа „Српског Кола“.

Српска народна самостална странка.

Недавно се пронио глас, да ће и код нас у Хрватској и Славонији већ ове године доћи до нових избора за земаљски сабор у Загребу. Земаљска влада казала је додуше одмах, да у овај глас не треба вјеровати, јер она ни не мисли на изборе у овој години. Али није баш

Чувајте и остављајте сваки број овога листа, јер ће вам требати и послје, да га читате.

свето писмо ни све оно, што влада говори. Кад ће код нас бити избори, то ће одлучити Мађари, који у нашој земљи и ведре и облаче. И кад они одреде, наша ће влада расписати изборе, било то њој по вољи или не. А Мађари могу врло лако тражити, да и код нас већ ове године буде избора. Њихов је стари сабор распуштен и они ће сад око св. Саве бирати нове народне заступнике. Ко зна не ће ли они навријети, да и код нас буде избора само да покажу, да смо ми од њих зависни. За то ће бити најбоље, да већ сада мислимо на изборе и да се за рана за њих спремимо.

Избори за земаљски сабор нијесу мала ствар, као што мисле они, који свој глас продају за здјелу паприкаша и за цигаре господске. На овим се изборима бирају народни заступници, који у земаљском сабору вијећају о судбини цијелог народа. Сабор одлучује каква ће бити управа у земљи и какви ће закони у њој владати. Бадава се тужити на непоштену управу и на рђаве законе, ако у сабор пошаљемо људе, који не мисле својом главом и којима је девета брига добро народно. Па кад знадемо, да нам сабор кроји капу, онда и те како морамо размишљати, какве ћемо људе у сабор послати.

Код нас се на ово до сад врло мало пазило. Кад су били избори, падали су наши људи као муве на изборни паприкаш и не мислећи, како тим гријеше и о своје добро и о будућност свога подмлатка. Додуше није томе крив сâм неуки народ, него су крива и господа, која су слабо за то марила, да народ у његово добро упуте. Али овако не смије ни код нас даље остати. Нијесмо ваљда ни ми најгори, да с нама може свако увијек и по својој вољи мућкати. Јер ако останемо овакви какви смо, да нас могу и за новце купити и пријетњама у страх нагнати, онда нам нема више помоћи.

Прије него што се распишу нови избори, морају Срби бирачи већ бити на чисто, шта ће радити, с ким ће ићи на изборе и за кога ће гласати. Не смију бити као досад разбијена војска, која је касала за сваким, ко је више обећао или пружио. Кад се добро размисли, да се на саборским изборима за пет година унапрво одлучује, каква ће бити у земљи управа и какви ће се закони народу наметати, онда је право да се сви Срби бирачи сјате на изборима око независних и слободних људи, који народно

повјерење и заслужују. Који су то људи, не ће бити тешко погодити.

За мађароне који држе данашњу владу били они Срби или Хрвати не могу Срби бирачи гласовати. Додуше они знаду пуно тога обећавати и кад се нађу у невољи, онда им је српски народ добар и они га зову као оно Турци Марка: Гдје си брате Краљевићу Марко! Али кад избори прођу и кад своју ријеч треба одржати, они онда на народ ни главе не осврћу, него му довикују: Ајд' одатле незнани делијо. Мађарони владају већ двадесет година у овој земљи, али се никад нису сјетили, да и нама Србима даду каква права, како би и ми могли као слободан народ живјети. Српска застава, наше ћириловско писмо, наша православна вјера, наше име српско — све се то још и данас не трпи и ако се већ давно морало законима признати и утврдити. Па ни иначе нису мађарони били момци од ока. Сви ви знате, каква је данас рђава управа и у опћинама и у котарима и у жупанијама, сви ви осјећате како сељак грца под тешким теретима, како му је тешко додворити се господи, сви се ви тужите да закони баш нису најбољи. Чули сте и то, како се у нашој земљи Мађар осилио и како би он хтио да његова мамуза буде преча и од наше ријечи и од наших потреба. Свега тога не би било, да су мађарони имали више љубави према народу и да су били срчанији у одбрани народних права и наших земаљских закона. С мађаронима дакле не можемо заједно.

Као Срби ми и на изборима морамо бити за Србе. Па кад не можемо бити за Србе мађароне, морамо се огледати за другом странком, која би имала и љубави и воље, да нас својски и јуначки заступа. И тамо вама, куд год погледамо, не можемо наћи нигдје своје боље странке од ове наше српске самосталне странке, која се купи око „Новог Србобрана“ и овог народног листа „Српског Кола“. Да је тако, најбоље ћете видјети, кад вам покажем, шта та странка хоће и за чим она тежи.

Српска самостална странка тражи, да се српско име свуда у законима призна као равно имену хрватском, да се мјесто државних пучких школа свуда гдје су Срби у већини уведу српске школе, дасе све то ћириловско писмо изједначи у праву с латиницом, па да се и ћирилицом код свију области у земљи може уре-

довати, да се наша црква назове у законима српско-православном, а не којекаквим другим именима, а тражи и то да се у закону призна сваком Србину право, да своју народну заставу (црвено-плаво-бијело) по вољи и без зазора може истицати.

Српска самостална странка хоће и то, да наша отаџбина Хрватска и Славонија буде слободна од Мађара и да сама са собом управља и господари. Нарочито иде она за тим, да наша отаџбина сама управља и располаже са свима својим порезима и приходима и да у томе између нас и Мађара не буде никакве заједнице. Ако смо и браћа с њима, кесе нам нијесу сестре.

Но ово није све, што тражи српска самостална странка и за чим она тежи. Она захтијева и то, да се код опћина, котара и жупанија уведу вијећа, гдје ће народни заступници слободно моћи да надзиру управу и да одлучују о народним потребама. А за све изборе опћинске, котарске, жупанијске и саборске тражи она право гласа за сваког човјека, а гласовање да буде тајно, како се на бираче не би могао вршити притисак. Захтијева и то, да новине могу писати слободно, да се узакони народу право збора и договора, а не да то зависи као до сад од политичке власти.

Српска самостална странка тежи и за тим, да се заустави пропадање народа у земљи, да се данашњи државни намети смање и праведније разрежу, да сви опћинари без разлике силе и господства по једном кључу плаћају све опћинске и школске намете, да држава потпомаже земљорадњу, занате и трговину, да се законом одреди један дио сељачког посједа, колико треба за живљење и да се тај дио ни за што, ни за какав дуг или порез не може продати. Српска самостална странка војеваће и за то, да се заустави исељавање народа, да се народ законом сачува од кајишара, а држава да се постара, да народ добије зараде, кад падне у потребу и невољу. Ова странка тежиће и за тим, да се промијени закон о имовним опћинама, па да народ од њих види и некакве користи, које сада ни за лијек нема.

Српска самостална странка бориће се и против тога, да се са стране наше државе смета другим народима, који хоће да живе у слободи. Јер ко хоће да гази слободу другога, тај није вриједан ни слободе своје. Она ће радити, да

се Србима и осталим немађарским народима у Угарској зајамчи слобода и да се они заштите од помађаривања. Нарочито ће наша странка бити за то, да се са стране наше државе поштује слобода наше браће у Србији, Старој Србији и Маћедонији, Црној Гори и Босни и Херцеговини.

Ето, сад право знамо, с којом странком могу ићи Срби бирачи, кад дођу избори. То је српска самостална странка. Она ће своје кандидате прогласити у својим новинама, у „Новом Србобрану“ и „Српском Колу“ и тако ће народ лако за њих сазнати. Ништа од свега овога, што српска самостална странка тражи, неће се моћи извршити, ако не буде помоћи народа. И сад, ако народ воли себи и својој слободи, он ће под заставом српске самосталне странке поћи на изборе, кад томе дође земан. *Светозар.*

Српска повјест.

3.

Кнез Часлав.

924. године, како рекосмо, Бугари свладаше српски народ, опустошише му земљу и покорише га под своју власт. 7 година трпјели су Срби туђе господство, па више не моглоше. Из бугарске тамнице утече године 931. српски кнежевић Часлав са још четири друга. Послије много мука и невоља стигне Часлав у српску земљу, скупи најприје око педесет другова, који су се одметнули од Бугарске власти и хајдуковали по шумама, и дигне устанак. Буна се као муња рашири по српским земљама. Убрзо се почеше враћати и они Срби, који су се били разишли по околним земљама и моћ Часлављева ојача. Послије неколико јуначких бојева истјераше Срби Бугаре и ослободише се посве. Часлав сједини велики дио Срба под своју власт, више него Мутимир, и постаде чувен и славан. Један арапски учењак, по имену Алмасуди, који је у то доба био у Цариграду, вели за Србе овако: „То је словенско племе страшно својим непријатељима због узрока које би дуго било рећати и због тога, што у њиховој близини нема државе, којој би били покорни“. Више од по Босне, сва Херцеговина, Црна Гора, по Далмације, Нови Пазар и по садашње Србије скупило се у Часлављевој руци.

И Мађари су били ударили на Србе. Али их лоша срећа послужи. Војвода Часлављев, брзоноги Тихомил смлави Мађаре и уби им војводу Киша.

Часлав умрије 960. године, а с њиме умрије за дуго година и мир и добро у српском на-

роду. Његова се држава распаде на сијасет ма-
јушних државица. Срби несложни потпадоше
брзо под власт грчког цара.

Али никад Срби нијесу дуго трпјели туђу
власт, увијек су се бунили и крв лили, док се
но ослободе. Тако и на Грке диже буну кнез
Зете, садашње Црне Горе, Војислав.

Кнез Војислав.

Први пут се побуни Војислав год. 1034.
Али га Грци свладаше. Војислав се не даде
устрашити. Већ год. 1040. дигне он опет буну.
Грчки цар пошаље на Србе војску под вој-
водом Проватом. Али Војислав дочека крваво
Грке и смлави их. У бјежању набасају Грци на
засједу синова Војислављевих, који потуку и
оно мало Грка, што утече Војиславу.

Али силни грчки цар није хтио подносити
срамоте, што му је Срби учинише већ посла
на Србе другу војску од 60.000 (шездесет хи-
љада) момака под војводом Михајлом. Пред
силном грчком војском узмицао је Војислав све
стопу по стопу, залијевајући сваку крвљу грчком
и српском. Тако Грци зађоше већ дубоко у
његову земљу. Али ту им се испријечи силно
голо стијење, брдештине и гудуре. Грци не-
вични таком путу намисле се вратити у ра-
вницу. Али их затекне ноћ у највећим гуду-
рама и кршевима. А то је и чекао Војислав.

Кад се ноћ спустила даде он нешто војске
синовима и силне трубље, рогове и свирале, па
им нареди да се поразмјесте по врховима оних
брјегова, што су стајали око пута, на ком су
се смјестили Грци. У глухо доба ноћи груне
Војислав са свом својом војском, бучећи и ви-
чући страшно, на Грке. У исти мах стаде се по
брдима разлијегати јака од силних труба, ро-
гова и свирала, а низ брда се стаде на Грке
ваљати дрвље и камење. Упрестрављени Грци
помислише да то мора бити небројена војска,
гдје се чују толике трубе, стадоше као луди
и побјешњели бјежати по кршевитим путовима.
А Срби их као громови дочекиваху и убијаху.
Од шездесет хиљада војника погибе их четр-
десет хиљада, а уз њих погибе седам војвода,
а главни војвода Михајло би рањен. Остатак
Грка би рањен или се разбјежа на све стране
свијета. Тако јунаштво шаке Срба и мудрост
Војислављева сатрше силу грчког цара. Грци
се више не усудише ударити на Србе.

Послије смрти Војислављеве завлада Србима
син му *Михаило*, који се закраљи. Иза Миха-
ила дође син му *Бодин*. Обадва су водили
славне бојеве са грчким царевима, па су и про-
ширили државу Војислављеву. Бодин умрије го-
дине 1100. За Бодина је српска држава била
моћна као и за Часлава. Под његовом власти
била је и Босна. Узалуд су грчки цареви много

пута наваљивали на Србе, не могоше их по-
корити, јер су Срби сложни били.

Текар послије смрти Бодинове поче се
српска држава опет распадати и Срби се међу
се клати. Сад је настала згода и за Грке и за
друге непријатеље српске, да ударе на Србе. А
Срби су и сами једни против других звали ту-
ђине у помоћ. Тако су Срби опет дошли под
грчку власт. То ни сада није дуго трајало и
било је пошљедњи пут. Срби се брзо ослобо-
дише и преко 200 година више не потпадоше
под власт туђинску, догод не дођоше Турци и
не оборише државу грчку, бугарску, српску и
мађарску.

Овога пута ослободи Србе од Грка Стеван
Немања, жупан рашки. Двјеста година управ-
љаху славно његови потомци, Немањићи, Ср-
бијом. Српски народ дође до великог благо-
стања, знања и гласа за њихове владе. Име
српско поче одјекивати од то доба по свијету.
То славно доба трајало је од 1159. године до
1355. године, до смрти цара Душана Силног, а
зове се оно: Неманићко доба, по Стевану Не-
мањи. Народ српски је захвалан био Немањи-
ћима, опјевао их је у својим пјесмама, а српска
црква је већину од њих узела за светитеље.

Стеван Немања.

Владао од године 1159.—1196.

Стеван Немања, отац св. Саве, родио се
год. 1113. у мјесту Рибници, у садашњој Црној
Гори. Отац му је био жупан у Рашкој. Отац
његов раздијели на самрти Рашку међу четири
сина: Првослава, Срацимира, Мирослара и Не-
мању. Најмудрији и најбољи од браће био је
најмлађи син Немања. Био је добар народу,
праведан, дизао је многе цркве, давао им по-
клоне, па га народ и свећеници још већма за-
воле. Браћи то буде криво, па га на вјеру до-
маме и затворе. Немања некако утекне, а народ
пристане узањ, јер га је волио, те он скуп
јаку војску и удари на браћу и протјера их, а
њихове дијелове узме себи. Браћа скупе у Грчкој
војску и пођу на њега, ал их он дочека на
Косову Пољу, на ријечи Ситници и страшно
им војску потуче, многи се подаде у Ситници,
међу њима и Првослав. Толико их се подавило
у Ситници, да су Срби преко њих као преко
моста могли прелазити.

Немања тако постане велики жупан рашки.
Одмах навали на друге жупане и освоји у брзо
земље: Хум, Требиње и Зету и градове: Скадар,
Улцињ, Бар и Котор у Приморју. Иза тога удари
Немања на грчко царство и освоји доста земље
од Грка.

Кад је Немања сложио велики број Срба
под своју владу и кад се заситио владе, сазове
сабор и одрекне се власти, а на мјесто своје

постави за великог жупана свог сина Стевана. Млађем сину Вукану даде један дио земље под управу, али да мора слушати старијег брата.

Бадава су Немању сви плачући молили, да не оставља владе, он их не послуша, већ се закалуђери у својој задужбини, дивном манастиру Студеници и добије име Симеун. Ту је у посту и молитви провео двије године, кад га син св. Сава позове на Свету Гору, да тамо подигне прелијепи манастир Хилендар (Вилиндар). Ту Немања и умре у 86 години свог живота. Православна црква прогласи га за светитеља, св. Симеуна Мироточивог.

Немања је био у рату јунак, у миру благ, правичан, пријатељ народа, волио је знање и науку, дизао је цркве, школе и болнице. Зато га је народ и штовао и волио, а црква га прогласила за светитеља.

Немања је отац српске државе и српске моћи. И прије њега су Мутимир, Часлав, Војислав, Михаило и Бодин сјединили под својом владом велики дио српских земаља: садашњу Босну, Херцеговину, Црну Гору, Стару Србију, дијелове Далмације и краљевине Србије. Али то би се брзо опет распало. Али иза Немање се више није Србија распадала, већ је све више напредовала и расла догод није умро посљедњи Немањић.

Свети Саво.

Збор зборила господа хришћанска
Код бијеле цркве Грачанице:

„Боже мили, чуда великога!
„Куд се ђеде цар-Немање благо,
„Седам кула гроша и дуката?“ 5
Ту се деси Немањићу Саво,
Па говори господи хришћанској:
„Ој Бога вам, господа хришћанска!
„Не говор'те о мом родитељу,
„Не говор'те, не гријеш'те душе. 10
„Није бабо расковао благо
„На наџаке, ни на буздоване,
„Ни на сабље, ни на бојна копља,
„Ни добријем коњма на рахтове;
„Већ је бабо потрошио благо 15
„На три славна српска манастира:
„Једну бабо саградио цркву,
„Б'јел Вилиндар насред Горе Свете,
„Красну, славну себе задужбину,
„Вјечну кућу на ономе св'јету, 20
„Да се њему поје летурђија
„Оног св'јета као и овога:
„Другу бабо саградио цркву,
„Студеницу на Влаху Староме,
„Красну, славну мајци задужбину, 25
„Својој мајци царици Јелени,

„Вјечну кућу на ономе св'јету,
„Да с' и њојзи поје летурђија
„Оног св'јета као и овога;
„Трећу бабо саградио цркву, 30
„Миљешевку на Херцеговини,
„Красну, славну Сави задужбину,
„Вјечну кућу на овоме св'јету,
„Да с' и њему поје летурђија
„Оног св'јета као и овога.“ 40
У глас викну господа хришћанска:
„Просто да си, Немањићу Саво!
„Проста душа твојих родитеља,
„Проста душа а честито т'јело,
„Што носили, свијетло вам било, 45
„Што родили, све вам свето било!“
И што рече господа хришћанска,
На састанку код бијеле цркве,
Што год рекли, код Бога се стекло.

Шта је обећавао земљи и народу до данас „Српски Клуб“, а шта је испунио.

Ми смо недавно у овом листу говорили, ко је то „Српски Клуб“ у хрватско-славонском сабору у Загребу. Рекли смо, да су то они Срби мађарони, који сједе у сабору у владиној (тако званој народној), мађаронској странци, и који су са Хрватима мађаронима двадесет година помагали и држали на влади бана грофа Куна Хедерварског, као што данас помажу и држе бана грофа Теодора Пејачевића.

Па кад је те Србе српски народ кроз двадесет година слао у сабор, да га заступају, да му законску капу кроје и да га од зла и невоље бране, право је да се запитамо, шта је Српски Клуб народу обећавао, а шта је од обећања испунио. Кад су они могли двадесет година држати владу бана Куна Хедерварског, запитајмо се, шта је та влада скупа са сабором учинила земљи и српскоме народу.

Кроз пуних двадесет година обећавао је тај „Српски Клуб“ да ће учинити ово или оно добро својој земљи и своме народу, а прије седам година и објавио је на уста тадашњег предсједника „Српског Клуба“, данашњег предсједника хрватско-славонског сабора Васе Ђурђевића, шта тражи и шта обећава „Српски Клуб“ српскоме народу у Хрватској и Славонији, изнио је програм „Срп. Клуба“. 18. (30.) августа 1897. у саборској сједници изрекао је Васа Ђурђевић и тај чувени програм.

Ми ћемо ићи редом од једног обећања до

другога, од једне тачке до друге, да видимо, шта су обећали, а шта су испунили за свој народ Срби посланици владине странке у загребачком сабору.

Прво је обећање, да ће Срби посланици (Српски Клуб) настојати, „да се краљевинама Хрватској и Славонији нагодбом зајамчена права у цјелини својој неокрњена очувају“.

Нагодба између Хрватске и Славоније сва је прорешетана, нема једне тачке, о коју се Мађари и мађаронска влада нису огријешили, и те повреде нису отклоњене. Да тијех повреда са стране Мађара има, доказ је најбољи и то, што је бан Пејачевић обећао, да ће се састати нарочита одасланства — сабора загребачког и пештанског, која ће те повреде исправити. Кад би се нагодба између Хрватске и Угарске држала онака, каква је, не би било много шта, што нам мађарска влада на нашу штету чини. Ко је крив, да тако није? Крив је с осталом хрватском народном странком и „Српски Клуб“.

Друго је обећање, да ће ти Срби посланици радити, „да се осигура трајни и слободан развитак, те материјални и културни напредак народа хрватског и српског у краљевинама Хрватској и Славонији“.

Колико се хрватска мађаронска странка и у њој „Српски Клуб“ брину за слободан развитак народни види се из тога, што се народу не дају никакве слободе, закони су застарјели, а и оно што је слободно било, то је покопао гроф Кун и мађаронска странка. Како се брину да народ материјално (имућствено) и културно (просвјетно) напредује, доказује то, што јатомице бјежи народ у Америку и што преко половине дјеце не иде у школе, јер или их нема или су претијесне и са мало учитеља, а око 70 од сто људи не зна ни читати ни писати.

Треће обећање гласи, да ће настојати „да се слога и искрен споразум међу Хрватима и Србима развије и учврсти, те да оба народна имена једнако и свестрано буду призната“. Мађаронска странка не само, да није учвршћавала слоге и споразума између Срба и Хрвата, јер такве слоге и споразума нема ни међу њима у странци самој, него је влада грофа Куна увијек рачунала с том поцијепаношћу, подржавала је и на тај начин себе одржала. Српско име није једнако и свестрано признато данас као ни прије, а томе су криви људи „Српскога Клуба“, јер су они обећали, али обећања нису испунили.

Четврто је обећање њихово, да ће се трудити, „да се слободан и правилан развитак српске народно-црквене аутономије очува, и нарочито, да се на српском народно-црквеном сабору донесене и по Његову Величанству краљу санкциониране (потврђене) законске норме (уредбе) свестрано уважају и извршују“.

Колико су људи „Српскога Клуба“ на овоме радили и како су бранили нашу народно-црквену аутономију (самоуправу), којој је средиште у Сремским Карловцима, види се по томе, што ми данас нисмо, тако рећи, ни господари више своје народно-црквене аутономије. Мађарска влада и мађарски министар предсједник у Пешти могу укинути све оно, што наше народно-црквене власти одреде. Ако народно-црквени саборски одбор, то јест наша влада за наше народно-црквене ствари у Ср. Карловцима, одреди, да се наша народно-црквена имовина, новци наши, употребе за једну ствар, мађарски министар предсједник не да. Он кроји правду по својој вољи и не обазире се на светињу наших закона. Како поштују нашу школску самоуправу, доста је споменути Берзевицијев закон, који ће наскоро ступити у живот, па ће наша српска дјеца у Угарској морати највећи дио времена у школи учити мађарски језик.

Наше народно-црквене аутономије нема у ствари више, јер мађарска влада не поштује наших закона, већ ради како хоће. Срби посланици „Српскога Клуба“ нису ни у сабору загребачком ни у сабору пештанском (јер их скоро половина иде у Пешту) никад једне ричи рекли у обрану наше цркве и школе и њихове управе.

Пето је обећање, да ће настојати „да се српска народна застава као символ (знак) српског народно-црквеног живота легалним (законским) путем призна“.

Од заставе српске ни говора нема. Нити се „Српски Клуб“ брине за то, нити главу таре. Српска застава није још узаконена, и ако се она слободно вије по равноме Сријему, то је народ држи у рукама својим, али закона „Српски Клуб“ донио није, па зато у Горњој Крајини и не даду неке власти, да се она слободно употребљава.

Ко је крив томе? Крив је „Српски Клуб“.

Шесто је обећање, да ће се трудити и на-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB

стојати, „да се равноправност ћирилице како код земаљских аутономних (код управних: опћинских, котарских, жупанијских, код судова и код свију школа), тако и код заједничких уреда (поште, порезни уреди, финансијска равнатељства) на територију (простору) краљевина Хрватске и Славоније проведе“.

Колико су од свега тога учинили, доста је споменути, да ни код опћинских уреда није ћирилица равноправна с латиницом. Опћинска вијећа, гдје има родољубних Срба, боре се за то, јер у опћинама имају они право, да се ћирилицом пише и званичи, али „Српски Клуб“ није се макао, да их у томе помогне, а код других власти још се мање поштује свето словенско ћириловско писмо. Имамо закон о ћирилици од г. 1887., па морамо гледати, да се врши и поштује, и ако је „Српском Клубу“ све то девета брига.

Седмо је обећање њихово, да ће се трсити, „да се имену српскога народа и језика у законима и наредбама достојно уважање даде“.

До данас у Хрватској и Славонији нема закона, у којем би се српском имену то достојно уважање дало. У школеким гимназијским свједоцама било је неко вријеме поред назива хрватски језик, штампано „хрватски (или српски) језик“. Сад је оно српски избачено по наредби бившег одјелног предстојника Павића.

„Српски Клуб“ није се ни макао, да своје обећање изврши.

Осмо је обећање, „да се provedба српског аутономног школског закона омогући“.

То још ни до данас није учињено. Да не говоримо о основним школама, ено препарандије у Карловцу, која ни данас нема јавности, није једнака земаљским препарандијама (школе за учитеље).

Девето је обећање, да ће гледати, „да се из земаљских средстава размјерна дотација (помоћ) српским народно-црквеним областима за српске црквене и просвјетне цијели издаје“.

За градњу и поправљање православних цркава даје се понешто, као што се и прије давало, али не у саразмјеру са католичким. За просвјетне српске цијели не даје се ништа.

Гдје је то обећање „Српског Клуба?“

Десето је и посљедње обећање, да ће „Српски Клуб“ настојати, „да се на темељу равноправности и слободе савјести интерконфе-

сионални одношаји уреде“. Другим ријечима гледаће „Српски Клуб“, да свака вјера у земљи буде сасвим једнака, па да и наша православна вјера буде имала сва права као и католичка.

Ни у овој ствари нису ни једне најмање стварце учинили, па чак ни то, да у мјешовитим браковима родитељи православни могу с дјецом располагати, у којој ће их вјери образовати.

Ето видите, то су све обећања „Српскога Клуба“, од којих ни једно није испуњено за двадесет година. Ако и даље буду они заступали српски народ, и народ их буде слао у сабор, онда ће и других двадесет година проћи као и овијех, а српски ће народ бити без својих права као и досад. Обећање — лудом радовање, па тако и нама, ако нам „Српски Клуб“ буде и даље кројио капу.

Карловчанин и Карловкиња.

— Српска народна песма. —

А што су ми Карловкиње беле румене?
Вино пију, папар зобљу, те су румене.
Кад муж иде на орање, жена у крчму;
Кад муж иде са орања, жена у кревет:
„Јао мужу! леле мужу! умрети оћу!“ —
„Јао жено, жива жељо! а што ми ти је?“ —
„Јао мужу! леле мужу! глава ме боли.“ —
„Јао жено, жива жељо! да што ћу ти ја? —
„Јао мужу! леле мужу! тражи ми лека:
„Дозови ми нероткињу, која не роди,
„Да умеси погачицу трипут сејану;
„Испечи ми шарку коку, која не носи,
„И петлића без репића, који не пева;
„Донеси ми кондир вина од три године.“

Руско-јапански рат.

Предаја Портартура.

У посљедњем броју јавили смо, како је генерал Стесељ писао јапанском генералу. Ногију, да се даље не може борити и да град мора предати. На сам Божић у 11 часова прије подне састали су се затијем Стесељ и Ноги у некој колиби села Шуиши код Портартура и ту се дуже времена разговарали. Затијем су се руковали, те је генерал Стесељ узјахао на коња и вратио се у Портартур. Послије тога потписан је уговор о предаји Портартура, те је онда руска портартурска посада измарширала из Портартура под водством својих официра. Јапанске чете правиле су шпалир и одавале почаст, кад год би прошао који руски генерал или штабни официр. Свака руска регимента имала је пред собом своју заставу, а официри

су били у парадним униформама с одличјама и сабљама. У свему се предало 32 тисуће руских војника и официра, а од тога их је око 16 тисућа у болницама. Руски војници отићи ће у Јапан, док се не измијене заробљеници или не склопи мир. Стесељ је задао часну ријеч, да се више не ће борити у овом рату, па му је допуштено, да се врати у Русију. Он већ путује у Русију. Исто тако су пуштени на слободу и остали официри руски, који су задали ријеч, да се неће борити у овом рату. Тако се завршила ова јуначка одбрана, у којој су Руси показали, како се бори за цара и Русију.

Одликовање Стесеља и Ногија.

Њемачки цар дивећи се јунаштву Стесеља као и његова противника Ногија одликовао их је највећим војничким орденом „За заслуге“. Том приликом послао је њемачки цар телеграм руском цару Николи, који гласи: „*Цару руском у Царскоје Село.* Одбрана ће Портартура остати заувјек примјер за војнике свију народа. Јунаку, који је Твојим четама заповиједао, диви се читав свијет, нарочито моја војска и ја. Да дадемо израза нашој милошти и дивљењу за генерала Стесеља и за његове храбре чете, надам се да ћеш Ти пристати, ако му ја подијелим највеће војничко одликовање од Фридриха Великог основани орденом „За заслуге“. Исту почаст указаћу његову врском противнику генералу Ногију“. Сличан телеграм послао је њемачки цар и јапанском цару, Микаду, у ком му јавља о одликовању Ногијеву.

Генерал Стесељ.

Сав се свијет диви јуначкој борби портартурских бораца и све новине без разлике скидају капу пред руским војником и не могу доста да се надиве руској војсци и њезину заповједнику генералу Стесељу. Тако једне енглеске новине, које иначе не воле Руса, веле: „Одбрана је Портартура била величанствена и заслужује дивљење свега свијета“. Друге опет новице веле, да немају доста ријечи, којима би по заслуги похвалиле јуначку одбрану Стесељеву. Не знаш, да ли да се дивиш више његову знању и вјештини или његовој храбрости и одлучности. Показао је, што може руско јунаштво, а име његово свагда ће бити једно од најславнијих војсковођа на свијету.

Генерал Кондратенко.

У одбрани Портартура десна рука генералу Стесељу био је генерал Роман Сидоровић Кондратенко. Бранећи Портартур, погинуо је он 2. децембра 1904. у једној тврђави сјевероисточног портартурског фронта. Било му је тек 47 година. Због својих великих војничких способности био је унапријеђен за генерала 23.

јуна 1903. а 8. новембра 1903. постао је заповједником 7. источно-сибирске стрељачке бригаде, а онда заповједником дивизије у Портартуру, гдје је и погинуо. Одликован је за своју храброст у Портартуру најприје орденом св. Ђурђа IV. степена, а онда истијем орденом III. степена. Не само да је он био храбар војник, него је умιο и правити утврде, те се баш у том показао ненадмашан. Што су се Руси толико дуго држали, отцијепљени од свега свијета, има се веома много уписати у заслугу генералу Кондратенку, који је изналазио све нова и нова средства за одбијање и пораз непријатеља. Јуначка одбрана Портартура остаће овјеквјечена у ратној повјесници, а име генерала Кондратенка уз Стесеља остаће нераздвојно с том одбраном. Са својим див-јунацима генерал Кондратенко је чуда чинио, бранећи прсима сваки педаљ земље и приморавајући Јапанце, да губе десетке и стотине људи за сваког погинулог Руса. Срећна ли је Русија, када рађа такве јунаке. Слава и вјечан спомен генералу Кондратенку.

Црногорски кнез Никола и руски 15. стрељачки пук.

На глас, да се 15. стрељачки пук у Одеси креће на Далеки Исток, кнез Никола, као шеф тога пука, упутио је команданту пука овај телеграм:

„Тронут сам до дна душе вашим извјештајем и осјећам, како ми подмлађена крв кипи у жилама при помисли, да се мој жарко љубљени 15. стрељачки пук креће на бојно поље. Околности ми не допуштају да могу са својим пуком заједно поћи, и само ми остаје то: да уздигнем руке к небу и да се топло молим за здравље и славу пука. Будите срећни, дјецо мога пука! Срећан вам пут, синови Цара Русије! Моје жеље и молитве пратиће вас издалека свуда и на сваком мјесту. Цјеливам нашу милу заставу, окићену славом под Шипком. Цјеливам вас, пуковниче, све официре, подофицире и војнике. Бог вам помогао! — Никола“.

Пред Мурденом.

Генерал Куропаткин сазвао је извјештаче свију новина, који су у манџурској војсци, да прегледају све што се тиче опскрбе и хране руске војске, а војничким властима заповједио је, да им све покажу и протумаче. Из тога је јасно, да је руска војска у сваком погледу добро опскрбљена са свачим. Као што се даље јавља, Куропаткин намјерава употребити у бојевима нарочито своју коњицу и топништво у равници ријеке Хуна. Осим свог нарочитог кора има сада Куропаткин 350 хиљада војника. Генерал Грипенберг са 4 кора почеће нападај на Јапанце. Генерал Лињевић и дио војске ге-

нерала Каулбарса посјешће долине јантајске. Средињу обају крила чини армада Куропаткинова. Засад нема већих сукоба, него се само чаркају патруле и предстраже. Како сад придолази јапанска војска испред Портартура осталој војсци јапанској, то ће и Руси морати сачекати нова појачања, тако да буду бројем јачи од Јапанаца, па ће онда навалити.

Балтијска морнарица.

Дио балтичке морнарице под заповједништвом адмирала Рожественског налази се сада код острвца Маријина на сјевероисточној-обали острва Мадагаскара на југу Африке. Ту он чека адмирала Фелкерзама, који је већ близу острва Мадагаскара, а онда ће заједно према Владивостоку, камо ће стићи мјесеца марта.

Јуначко дјело генерала Мишченка.

Козачки генерал Мишченко са својим Козацима појавио се изненада претпрошле недеље за леђима јапанске главне војске, те је разорио жељезницу између Њуцуана и Љаојана, којим путем треба да дођу Јапанцима појачања из Портартура и тешки убојни материјал. Осим тога је Мишченко отео Јапанцима хране и муниције, те је направио праву забуну међу Јапанцима. Због тога ће морати Јапанци многу војску повући, да чувају своја леђа и путеве, којима довозе храну и муницију, а тиме ће знатно ослабити главну војску. Но Козаци показаће тек што могу, када отпочне опћи нападај и кад буде требало прогањати непријатеља.

Козакова смрт.

Широка, снежна равница простире се иза брда Шанјанских, која су покривена густом шумом и грмљем. Мрачно зимско вече спустило се на земљу, густ мрак је покрио наоблачено небо над црним шумама, а злокобна тишина разлила се над пустим крајем. На врху брда, откуд се може прегледати читав крај, колико даде мрак, на окрајку шуме у грмљу стоји на стражи млад војник Козак. Верни коњ свезан за дрво лупа ногама крај њега и стреса се под слабом покровцем, који га слабо брани од манџурске студени. С неба вири кроз мрак само једна једина звезда, као последња искра на огњишту.

Козак седи непомично на клаци с пушком преко колена, упилио очи у густ мрак, на пусту равницу и на шуме, што му се црне са стране. Можда тамо у долини вребају јапанске страже, јер их је опазила једна руска сотнија¹⁾ близу руских предстража. Младом је Козаку мучно некако у самоћи, леду, снегу и мраку чини му се као да неке привиди слећу у црну шуму, тамо се сакривају, па се прикрадају к њему, опкоља-

¹⁾ То је у руској коњаничкој војсци једно одељење као код нас ескадрон.

вају га, кезе на њега зубе и играју око њега. Коњ му копа копитима немирно, фркће, диже и спушта главу. И он је тужан; сећа се свога завичаја, топле штале, где се није патио глади као овде. Данас осим нешто малко зоби није ништа окусио.

И Козак мисли на мајчицу²⁾ Русију, на своју матер, на миле другове, на родна поља и ливаде, где је чувао као дете стада говеда и оваца. Види матер како плаче и моли се Богу за свог јединца. Око врата му је свезала свету икону, када је полазио на далеки исток и грлила га и плакала: Сине мој, мили мој сине, нека те чува и брани Мајка Божја. А и оцу се засјала суза у очима. Он му је рекао: Сети се како су наши стари били јунаци, хајде с божјом помоћи и покажи, да си ми прави син!

Поносно је полазио из Москве³⁾, где их је народ поздрављао и испраћавао кличући им. Прославио се у боју са „жутацима“ и добио крст Св. Ђурђа⁴⁾. Видео је како стотине његових другова гину за баћушку⁵⁾ цара и за славу руског оружја.

Козак задрема и не опази како му се очи склапају по мало. У полусну види бунар обрастао врбљем, а на њему млађану девојку, сузе јој капљу низ опалено лице, кад се сети младог драгог, тамо у шумама и горама манџурским.

Млади јунак смешка се у сну. Ала се радује баћка⁶⁾, што види стаситог сина Козака, где се враћа са крстом Св. Ђурђа на прсима...

У то коњ зафрка, залупа копитима по смрзнутом снегу и пробуди свог господара. Шта је то? Доле се чује неко шушкање и шкрипут снега. Да то није душманин. Опет се зачу шушкање, још ближе, неколико прилика приближује се стражи. Козак их опази.

— Ко је тамо? — викну и опали у таму.

У трен за тим загрокта неколико непријатељских пушака и млади јунак клону на хладну земљу са неколико зрна у прсима. Падајући прошапта још неколико речи и умрије а душа му пође на далеки непознати пут. Она звезда затрепта и нестала је у мраку, као да пронаде за увек.

Јапанци се прикрише у грмљу, јер су знали, да су пуцањем намамили јаку руску чету.

И збиља докаса брзо једна сотнија, а њој на челу стари Бонченко. Неколико Козака скочи са коња и пође на место где је стајао Анисимов (тако се звао онај Козак).

— Мртав је, убили су га врагови жути — захука стари атаман⁷⁾ кроз густу браду, огледавши лешину.

— Пошаљидете им, децо, неколико јагода!

²⁾ Руски народ зове Русију: матушка Русија (мајчица Русија).

³⁾ Велики град руски, народ га зове свети град. У њему су највеће руске светиње.

⁴⁾ Даје се највећим јунацима, као код нас орден Марије Терезије.

⁵⁾ Руски народ зове свог цара од мила: баћушка (отац).

⁶⁾ Отац.

⁷⁾ Заповедник једне сотније козачке.

Око десетак метака избацише Козаци у грмље.

— Дигните га на коња, сутра ћемо га сахранити, како ваља храброг малоћца⁸⁾ — рече Бонченко и климну главом најближим Козацима.

— Штета га је, али дошао му суђени час.

Мучке положише другови мртваца на коња.

— Коња му поведите — прогунђа још старац скачући у седло.

— Јесауд⁹⁾ Золтаренко нека остане овде са десет момака. По поноћи треба га изменити. За мном!

У јутру му ископаше гроб, завише му тело у плашт и спустише у смрзнуту земљу. Пахуљице снежне играле су у зраку и падале му на бледо лице. Многа се суза смрзла на густим, раскуштраним козачким брадама, а лица козачка била су озбиљна, као да им анђели око глава певају песму: Мир на земљи људима добре воље.

Пушке загрокташе. Козаци су последњу част исказивали миломе другу.

Бор. Кешуд.

Не гледа се рухо и оружје, већ стас и образ.

— Српска народна пјесма. —

Игра коло у Ерцеговини
 Пред дворове бега Јован-бега,
 У том колу нема мушке главе,
 До дјевојке и невјесте младе;
 Отуд иде незнан добар јунак,
 На њему је ђузел одијело,
 А на њему и коњу његову:
 На плећима зелена долама;
 На њојзи је тридесет путаца;
 По долами кадифли ђечерма,
 На ђечерми токе од три оке;
 На ногама ковче и чакшире,
 На глави му калпак и челенка,
 О бедрици сабља димискија,
 На којој су три балчака златна
 И у њима три камена драга.
 Стаде коло гледати јунака,
 Ал' говори незнан добар јунак:
 „Играј, коло, а не гледај на ме,
 „Ја не гледам злата ни бисера,
 „Ни лијепе свиле ни кадифе,
 „Веће гледам лијепу дјевојку,
 „И лијепа стаса и узраста,
 „И лијепа хода и погледа,
 „Шта ћу мајци у дворе довести,
 „Чим ће ми се поносити мајка.“
 Ал' говори из кола дјевојка:
 „А не лудуј, младо нежењено!
 „Ни ми младе коња не гледамо,
 „Ни на коњу рахта ни пусата,
 „Већ гледамо лијепа јунака,
 „За ким ћемо оставити мајку
 „И лијепо царство дјевојаство.“

⁸⁾ Јунака.

⁹⁾ Шаржа у руској коњици.

Ко је господин.

Мој сељанин, тежак из мог родног мјеста у Банији. Честит, вриједан човјек. Има око десет јутара земље. Није толико од оца наслиједио. Неких пет јутара прикупио је он. Има рпу дјете, међу њима пет синова. Двојица су већ одрасли момци. Тројица су још мали дјечаци. Дјеца му бистра. Сви су добро учили у пучкој (народној) школи. А он био жалостан, што му морају остати код куће. Често ми је говорио: Ех, да их могу дати на велике школе, да изуче за какoву господу. Видим човјеку на лицу, како му је жао што не може ту своју жељу задовољити.

Ја му говорио, нека даде тројицу млађих на трговину и занат, а двојица старијих могу остати код куће. Сладио ја то њему, али не користи.

— Чекаћу ја, док они не пођу на асентацију. Кад их узму у војнике, онда може који остати у војништву, други може у жандаре (сережане), трећи у финансије, а четврти опет некуда. Биће и без школа господа.

Ето тако говори паметан човјек. Као да је то сигурно, да ће их узети у војску, да ће они тамо бити добри и да ће добити оне службе. Скоро сваки тежак у Граници нада се и узда у то, па кад би се сваком испунила нада, било би жандара и финансија више него оних што мотиком копају. Шта би тежаци код толике господе. Па онда он не мисли, да би му синови прије били узети у војнике и прије постали у војсци нека шаржа и лакше добили какво господство, да изуче какав занат или трговину. А тако не мисли само он, већ многи и многи Срби граничари. Бљескала им сабља војничка пред очима, гледали су, како су многа господа војничка мало радила, а добро музла народ, који је онда био имућан, па би ради да им и синови буду господа. Свако би се рад домчати господства и „крушца царског“. А то је зло и тога се оканути треба.

Промијенила су се времена јако. Сад се поштује знање и имање највише. И ко то двоје има, тај је, што но веле, господин човјек. Сад више не вриједи много празни господски наслов и мундура. Данас у великој држави Француској државни предсједник, што је код нас краљ, може бити човјек, који је био прости шегрт, а исто тако и предсједник сабора.

Али моји граничари друкчије мисле. Њима је и сад сваки пристав већи господин од најбољег трговца, а финансијер већи господин од најбољег занатлије. Господин им је онај, који врши државну службу, па макар немао труна памети и знања у глави, ни филира у џепу. Државни слуга им је нешто највише, што човјек може бити.

Али криво имају моји граничари. Ево ја ћу вам сад показати. Господин човјек је онај који себе својим поштеним радом издржава, а слободан је урадити и рећи све осим оног што је против закона.

А смију ли то чиновници радити?

Гдје сте видјели браћо, да предстојник (солгабиров) гласа, кад се бира посланик на сабор, за народног човјека? Не смије он то, и ако би се нашао по неки, који то жели од свег срца.

Гдје сте видјели браћо и чули, да чиновник смије рећи да не ваља, што је учинио бан, или други какви високи чиновник, па макар то стопут било неваљало? Он то не смије.

Гдје сте видјели и чули браћо, да чиновник смије писати и потписати се у новине, које народ бране, па макар то од свег срца желио? Та има их доста, који не смију новине ни за своје новце држати, јер њихови виши то пријеким оком гледају.

Гдје сте видјели, да чиновник смије српску заставу на своју кућу метнути, осим можда гдје су сами Срби?

Јесте ли чули да више власти воле чиновнике, који су са српским народом јако добри, и уче га сваком добру и напретку? Има их и таквих, али неће доћи до великих плаћа и награда.

Као што понеки господар отјера слугу, који му не уради сваку по вољи, тако и влада гони државног слугу, чиновника, ако јој не ради по вољи.

Па гдје је ту то велико господство, кад стрепиш што ћеш рећи и учинити, што сваки други смије учинити, и што по закону није забрањено. Гдје је ту господство, браћо?

Зар није господин ваљан занатлија, трговац, тежак, који изврши све своје дужности, па се не боји никог осим Бога и закона? Нико га не може истјерати из дућана, радионице ни са земљишта. Зар то није већи господин од онога, који се обазире око себе због сваке ријечи?

Па уз то сиротиња. Лијепо би чиновник живио, да смије ићи у гаћама и кошуљи, бос, да не мора имати скупље одијело и све по кући, да не мора дјецу облачити љепше и од себе и друго штошта. Онда би било његово царство. Али он мора трошити и на оно, што држава не тражи, а није му потребно. Он није господар ни оном што има у џепу.

Зато иоле бољи трговац и занатлија боље живи од чиновника, па бога ми и многи имућни сељаци, дакако не наши сиромашни граничари по Горњој Крајини.

Није све злато што се сја, па се не треба ни лакомити за оним што се само сја.

Дао Бог да ово неколико мојих ријечи ра-

свијетли бар тројици, четворици мојих граничара, па да своју дјецу дају у свијет на занате и трговину, како ће бити слободни, имућни људи, који неће морати дрхтати од сваког шушња.

Граничар.

Грађевни ред.

Кад се граде или преграђују куће и друге зграде, потребно је држати се онога, што наредбе у томе одређују. Данас ћемо изнијети главне одредбе „Грађевног реда“ од 25. јуна 1900., који вриједи за Хрватску и Славонију.

Нада треба тражити дозволу за градњу.

(§ 1.)

Дозволу за градњу треба тражити прије грађења, прије дограђивања, рушења, преиначавања и прије сваког већег битног поправка, који утјече на грађевно стање зграде или њезиних главних дијелова или ако се дира у чврстоћу зграде, у њезину сигурност против пожара, у права сусједова. Дозволу треба тако исто тражити прије градње зденца (бунара) и подрума, извођења нових и преиначивања старих гнојишта, захода, канала и жилијебова (ригола), прије градње нових и преинаке дојакошњих огњишта и димњака, преинака станова и дућана, суше, прешнице и друге господарствене зграде и обратно ових у станове, прије градње и уклањања зидова који дијеле, постављања громобрана, преинака вањског прочеља, пробушивања врата и прозора на улици или према сусједу, прије преинака и повишавања кровова.

Ко подјељује грађевну дозволу?

(§ 2.)

Подјељује или опћинско поглаварство за мале зграде, или кр. котарска област за веће и кр. жупанијска област за још веће и важније грађевине:

Опћинско поглаварство подјељује грађевну дозволу за:

нове градње мањих обичних економских зграда (штала, суша, кукурузана, амбара, свињаца итд.), ако се гради на зиданом темељу, затим даје опћинско поглаварство дозволу и за веће поправке зграда за становање и привреду без стројева (машина) за тјерање заната, ако за извођење ових радња треба употребљавати скале, за преинаке станова у дућане, суше или у друге привредне (господарске) зграде, за отварање врата или прозора према улици или према сусједним кућама, за премјештање или повишавање кровова.

Кр. котарска област, саслушавши мишљење свога стручњака (инжињера) даје дозволу за нове градње, дограђивање и преинаке већих градња, које нема право дозволити опћ. поглаварство, даље за намјештавање муњовода (громобрана) и за промјењивање лица зграда према улици, за уређивање цеста, одводних јарака и ригола, у колико се тичу читавог мјеста. Али кр. кот. област може ово подјељивање

дозвола повјерити и опћ. поглаварству, а себи придржати право одобрења.

Кр. жупанијска област даје дозволе за све градње за занат (обрт) са машинама или без њих, а исто тако за њихове поправке.

Градње које треба пријавити само опћ. поглаварству.

(§. 3.)

Све преинаке мање врсте имаду се прије радње пријавити усмено или писмено градском поглаварству, које ће одлучити да ли прије градње потребан нацрт или није и да ли треба очевид повјеренства. Ако је потребан нацрт, те опћинско поглаварство држи, да треба очевид, онда ће оно пријавити тај случај кр. котарској области, која је једина надлежна издати грађевну дозволу а прије тог одредити очевид

Поправци, које не треба пријавити.

(§. 4.)

Не треба пријављивати оних поправака, који служе само за одржавање зграда, а не утичу на грађевно стање зграде. (На прилику, треба на ново покрити кућу, промијенити који ступац у згради, поправити оронули зид и т. д., онда за то не треба никакве дозволе).

Молба за грађевну дозволу и прилози.

(§. 6.)

Свака градња има се пријавити надлежној области. Градње, које дозвољава опћ. поглаварство могу се пријавити писмено или усмено. Ако се усмено пријави, онда мора опћинско поглаварство саставити записник.

Код обичних сеоских градња у раштрканим и од промета удаљеним мјестима, као и градња, која ће имати једну собу, кухињу, комору, тако исто код мањих нузгредних или привредних зграда, доста је да се усмено или писмено пријави и поднесе слика (план) израђења простом руком. Писмена или усмена записничка молба мора бити биљегована са биљегом од 1 круне по арку (табаку), а сваки прилог са 30 фил.

За нове градње, преграђивања веће врсте треба уз молбу приложити два плана, које ће направити грађевни вјештак (мјерник или за то овлаштена особа) по пропису за то одређеном.

Грађевно повјеренство и очевид о градњама, које спадају у надлежност опћинског поглаварства.

(§. 7.)

Подносеноу записничку молбу за дозволу грађења, изложиће опћинско поглаварство кроз 8 дана на увид, да могу сусједи приговор ставити било усмено или писмено.

Кад је градња на међи сусједних опћина, морају се позвати и заступници дотичних опћина. Опћинско заступство бира на предлог опћинског поглаварства стално грађевно повјеренство, ту су одборници управне опћине, грађевни стручњаци (зидари, тесари или овим обртима вјешти људи, који су већ радили код зграда), затијем опћ. лијечник и марвински лијечник.

Опћинско поглаварство изашиље грађевно по-

вјеренство да просуди оправданост молбе, у њему мора бити бар један грађевни стручњак.

Повјеренство саслушавши приговоре расправља одмах на лицу мјеста, и записник шаље опћ. поглаварству, које га мора за 3 дана поднијети котарској области на ријешење.

Оланшице за подјељење грађевне дозволе.

(§. 8.)

Ако ће се градити једноставна сељачка грађевина (споменута у §. 6.), те ако је то у ванредним и неодгодивим случајевима (н. пр. уништење зграде пожаром, поводњем, потресом, или кад је оскудица у настањавању цијелих породица, онда опћ. поглаварство (по смислу §. 7.) одмах само ријешава и даје грађевну дозволу, а препис исте подноси котарској области на увид.

Потреба изашиљања посебног повјеренства. Отштета повјеренству за очевид.

(§. 9.)

Ако котарска област нађе да нема разлога ускрађивању грађевне дозволе, тада на темељу записника грађевног повјеренства издаје дозволу у року од 8 дана, те о том кроз опћ. поглаварство обавјештава странке.

Ако се осјети потреба, изашаље котарска област свога техничара а кадгод и управног уредника, који са грађевним повјеренством обавља очевид. На основу тога записника изриче котарска област за 8 дана одлуку странкама, ако нема каквог разлога који би је задржао.

Чланови повјеренства не добивају одштете, осим ако имају путног трошка, и ту им иде расписана дневница и километража, а плаћа странка која је тражила дозволу.

Приговори против градње.

(§. 10.)

Приговоре за градњу треба на мјесту очевиди одмах поднијети, а иза тога 24 сата и писмено области која је очевид предузела, послѣ је касно, а узима се у обзир ако котарска област није издала грађевне дозволе.

Ускрађивање грађевне дозволе.

(§. 11.)

Грађевна се дозвола ускрађује само из техничких, јавно-здравствених, редарствених и обзира сигурности.

Рок за уток.

(§. 12.)

Против одлуке котарске области дозвољен је призив кроз 8 дана на жупанијску област а против ове кроз 8 дана на одио за унутарње послове земаљ. владе, даље онда нема утока.

Почетак радње.

(§. 14.)

Са градњом се не смије почети прије подјеле грађевне дозволе, или ријешења утока.

Градње уз цесте и путеве.

(§. 16.)

На државним, земаљским и котарским цестама не смије се на 4 метра од вањског руба цестовног јарка дизати нова градња, преинака или доградња, зид или ограда. Дозвољава се једино по котарској области уз приволу оних којима је цеста повјерена.

Градње у близини ријека и потока.

(§. 17.)

Близу ријека и потока могу се зграде подизати само у даљини од обале, да су од опасности сигурне.

Градње уз шуме.

(§. 18.)

Зграде, ако су непрогоривим материјалом покривене, имају бити од шума најмање 20 метара далеко, а ако су покрите прогоривим материјалом најмање 50 метара.

Надзор опћинског поглаварства.

(§. 21.)

Опћинско поглаварство дужно је надzirати:

1. да нико не гради без грађевне дозволе;
2. да се регулаторни правац подржава;
3. да се не одступи од одобрене грађевне дозволе;
4. да се употреби одређено ваљано градиво;
5. да се земља не остави на јавном земљишту;
6. да се пригодом отпреме споменутог материјала улице не онечишћују.
7. да буде градња надзирана по обласно овлаштеној особи.
8. да се ход рушења грађевина употребе нужни обзири према опћинству.

У свима тим приликама власно је опћ. поглаварство до даље одредбе кот. области градњу или рушење обуставити, ако то у јавном интересу за потребно нађе.

Трајање грађевне дозволе. Почетак градње.

(§. 22.)

Грађевна дозвола остаје у снази годину дана. Послије тога мора се тражити нова дозвола. Почетак сваке градње мора се пријавити 48 сати прије опћ. поглаварству. Исто тако има се пријавити (§. 28.) и свршетак градње опћ. поглаварству или кот области.

За „Српско Коло“.

Као што прошле године, тако ћемо и ове, доносити у овом народном листу имена оне народне господе, која се заузимље за „Српско Коло“ и препоручују га Србима ратарима. Као што се могло читати у овом листу био је лијеп број народне господе из свијех сталеза и занимања, која су то радила вољно. Надамо се поуздано, да ће и у овој новој години не само сви досадашњи скупљачи и пријатељи „Српског Кола“ и надаље остати њему пријатељи, него да ће их „Српско Коло“ у овој години још више стећи. А сада да пређемо казивати народну госноду и пријатеље „Срп-

скога Кола“. Тако је пречасни госп. Михаило Соларић, парох у Великој Писанипи, скупио међу својим парохијанима 105 претплатника за „Српско Коло“. Он је тиме најбоље показао, како му на срцу лежи напредак његовијех парохијана и да постану људи, који знају, што им припада по праву и закону као људима и Србима, а што им је опет дужност. Овај красни примјер преч. госп. Соларића зацијело ће потаћи и остале наше свештенике, који се још до сад нијесу прихватили „Српског Кола“, па ће се и они тако заузети међу својим парохијанима. Г. П Кошутић из Бузете скупио је шест претплатника, па пише нашем уредништву, да ће их још 10 скупити за кратко вријеме, јер народ веома радо чита „Српско Коло“. Исто тако је господин Милан Његован, трговачки путник у Карловцу скупио 8 претплатника и послао управи „Српског Кола“ К 19.20 као претплату за цијелу годину. И он вели, да ће скупити још претплатника, јер, вели, наш народ радо чита овај лист и на њега се претплаћује само кад га ко упуту на то. Госпођица Јулка Гламочлијина, кћерка пароха Јове Гламочлије из Јабуковца скупила је на своје крсно име светога Николу К 13 као претплату за 5 Срба сељака из Јабуковца, Шушњара и Тремушњака. Госп. Милан Ивановић из Ровишта скупио је десет претплатника. У Ровишту је мало Срба, па ипак је г. Ивановић скупио њих 10, а шта би се тек учинило у нашим чисто српским мјестима, када би се народу препоручивало „Српско Коло“. Г. Ивановић пише даље, да ће још заћи у оближња села, па ће скупљати претплатнике. Овако ваља. Г. Никола Петровић велепосједник и управитељ штедионице у Старој Пазови послао је управи „Српског Кола“ К 60 као годишњу претплату за 50 претплатника и то за 13 из Старе Пазове, за 11 из Војке, за 2 из Шимановаца, за 5 из Сурдука, за 2 из Бешке, за 7 из Белегиша, за 2 из Старог Сланкамена, за 2 из Старих Бановаца, за 2 из Деча и за 3 из Нових Карловаца. Сва ова мјеста су у Сријему. Приликом одржане сједнице Извршног Одбора српске самосталне странке на Удбини 13. јануара 1905. године госп. Станко Шакић скупио је К 29 као прилог „Српском Колу“. Даље је госп. Станко Писаревић трговац из Бос. Шамца послао управи „Српског Кола“ К 38.40 као годишњу претплату за 16 претплатника, те обећаје, да ће још скупити кога претплатника. Пречасни госп. Михаило Медаковић парох у Јасеновцу и посланик на нашем народно-црквеном сабору у Карловцима у два маха послао је управи „Српског Кола“ претплату за скупљене претплатнике. Тако је први пут послао К 60 као претплату за 25 претплатника, а од тога је сам госп. Јоцо Бачић из Јасеновца платио претплату за 10 Срба ратара, којима ће он сам лист раздавати. Други пут је послао преч. госп. Медаковић за нових 7 претплатника К 10.80. Напошљетку је госп. Никола Мусулин трговац у Раковици послао управи нашег листа К 24 као претплату за 10 скупљених претплатника.

Као што се види из овога, многа народна гос-

пода из свијех сталежа и занимања својски се заузимају за „Српско Коло“, јер увиђају велику важност за народну поуку и васпитање. Када „Српско Коло“ продре у најмање сеоце српско, у сваку кућу српског ратара, гдје се чита, онда ће и Срби ратари осјетити, како су јаки у том Колу Српском, онда ће моћи све извести, што ће им бити од користи и од напретка. Ми смо већ говорили у овом листу, како треба и сами Срби ратари да се заузимају за овај лист и да на састанцима, код цркве и свагдје, гдје дођу скупа један другом препоручује „Српско Коло“. Сваки Србин ратар, који зна читати, треба да је претплатник „Српског Кола“, па да се тако ухвати у Коло Српско за добро своје и за добро свега народа Српскога. Ми се дакле надамо, да ће у овој новој години и сами Срби ратари, да се заузимају за своје „Српско Коло“, као што то лијепо чине и многа народна господа, као што се то види из овијех примјера, које износимо овдје. Прочитај добро, Србине брата, све ово, па онда и сам учини за своје „Српско Коло“. То ти је напошљетку дужност. Било дакле срећно и берићетно у овој новој години.

Шта се збива у нас и у свијету.

Извршни одбори српске самосталне странке.

Познато је већ читаоцима „Српског Кола“, да српска самостална странка поставља извршне одборе у појединим изборним котаревима, који ће онда у тијем котаревима водити бригу и спремати све што треба за изборе и иначе руководити остале послове странкине у свом котару. Тако се 16. (29.) децембра 1904. састао у Дарувару у своју прву сједницу извршни одбор српске самосталне странке за изборни котар даруварски. У тој сједници био је предсједник, перовођа и 7 чланова извршног одбора. Затијем је прочитан допис Средишњег Одбора српске самосталне странке од 8. (21.) децембра 1904., којим је одређено, о чем се има расправљати и одлучити у првој сједници за све извршне одборе. Послије тога је одбор изабрао себи потпредседника и поузданике за сваку управну опшину даруварског котара, који ће подржавати везу између појединих општина и извршног одбора, а уз то строго пазити на састављање изборних листина. Извршни одбор изабрао је још и чланове из оних општина даруварског среза, које нијесу биле заступане. Даље је изабрао и 3 изасланика за главну скупштину српске самосталне странке, која ће се одржати у првој половини 1905. године. Напошљетку одбор је закључио да је сваки члан одбора, био он господин или ратар, дужан држати „Нови Србобран“ или „Српско Коло“, те се бринути, да се ова два листа што више рашире међу нашим народом.

17. (30.) децембра одржао је извршни од-

бор за изборни котар вргомоски у Топуском своју прву сједницу и слична ријешења донио. Уз то је изабрао 4 изасланика за главну скупштину српске самосталне странке. Даље је одржао у Великој Барни извршни одбор српске самосталне странке за котар херцеговачки своју прву сједницу 10. јануара 1905. г. те је учинио све што је требало, изабравши још и два изасланика за главну скупштину странке. Извршни одбор српске самосталне странке за дворски округ коштајничког изборног котара одржао је исто тако 10. јануара 1905. своју прву сједницу, те је изабрао предсједника, потпредседника и перовођу. Један члан одбора прочитао је затијем програм српске самосталне странке, те га растумачио осталима, на што су се сви чланови одбора писмено обавезали да ће као чланови самосталне странке радити у смислу њезина програма. На Удбини у Лици одржао је извршни одбор српске самосталне странке за изборни котар удбињски такођер своју прву сједницу и учинио све што треба према упуту Средишњег Одбора. — Тако треба у свој Хрватској и Славонији народна господа са Србима ратарима да ураде и да буду спремни, када дође доба, да се иде на изборе и на друге народне послове.

Срби у Угарској и избори за угарски сабор.

На св. Стевана био је збор српске радикалне странке у Новом Саду због избора за угарски сабор. На том збору примљен је програм странке и изабран средишњи одбор, који ће руководити изборима. Уједно је решено, да се поставе кандидати у Сомбору, Панчеву, Белој Цркви, Кикинди, шајкашком, уздинском и старо-бечешком срезу, а с мађарском опозицијом да се ступи у споразум, ако буде вољна заузети се да се врши народносни закон, који даје и другим народима, који нијесу Мађари, право, да живу својим животом и ако се изјави против Берзевицијева законског предлога о школама. Осим тога овластио је збор изабрани средишњи одбор, да преговара с мађарском опозицијом што се тиче избора, ако се мађарска опозиција буде обазирала на српске захтеве. У исто време збор је изјавио, да радикална странка *не може* ступити са српском народном слободоумном (либералном) странком ни у какав додир што се тиче избора. Морамо рећи да је ово ружно и непаметно, да се Срби у Угарској тако цепају и окрећу главе брат од брата, а овамо хоће да се договарају с Мађарима, који им о глави раде. Баш сад, у овако тешким временима за Србе у Угарској требали би да су листом један уз другога, да забораве све што их можда дели, па да удруженом снагом покажу што могу. Ако се овако буде радило, смијаће нам се наши непријатељи, а кукати остали

Срби и чудити се кратковидности Срба у Угарској, који окрећу главе један од другога, а кров им гори над њиховом главом.

Срби у Угарској имали су до сада само једнога свога независнога посланика у угарском сабору, др. Љубу Павловића, који је био изабран у турско-бечејском срезу. Он је својим радом у свом котару стекао толико љубави и повјерења код свог народа, да га при избору за посланика није могло ништа оборити. Мађари и државна власт све су употребили, да га сруше, али није ништа помогло. Свест и љубав српског народа победила је и др. Павловић је био изабран. После су му се Мађари светили у сабору, терали га из сабора, дизали против њега судске парнице и на све могуће начине га прогањали, само да га истисну из сабора, да се не чује у угарском сабору слободна реч независног српског посланика. Како чујемо, сада се против др. Љубе Павловића поставља други Србин кандидат. Па што ће бити? На крају крајева победиће Мађар, јер ће се гласови поделити. Но ми се надамо, да свесни Срби бирачи у турско-бечејском срезу не ће преокренути вером него ће сви листом и опет гласовати за г. др. Љубу Павловића и поклонити му своје поверење, а тиме га донекле наградити за сва она страдања и неправде, које су му чињене, као независном српском посланику. Ако би пао др. Љуба Павловић, при новом избору, то би пала љага на образ турско-бечејских бирача, јер би тиме доказали, да одобравају сва она гоњења и неправде, које су чињене др. Љуби Павловићу и да не само узмичу пред својим непријатељем него му и помажу. Но као што рекосмо, ми у то не верујемо, него се чак надамо поуздано, да ће Срби бирачи у турско-бечејском срезу и опет сви гласати за др. Љубу Павловића.

Нов српски лист у Босни. 1. (14.) јануара 1905. почео је излазити нов српски лист за Босну и Херцеговину по имену „Српска Ријеч“, а писаће о политици, просвјети и привреди српског народа у Босни и Херцеговини. Досада је излазио у Мостару српски лист по имену „Српски Вјесник“, који је престао излазити, а њега је заступила сад „Српска Ријеч“. Желимо да „Српска Ријеч“ донесе што више користи тамошњем српском народу.

Шта би вриједила добра опћинска управа. Већ је писано у „Српском Колу“ о рђавој управи у опћини Рујевцу. Тамо је опћински намет на сваку круну двије круне и педесет филира. Тако се сваке године из народа извуче због рђаве управе на девет до десет хиљада круна више него што треба. А тако је већ много година. Да су Рујевчани двадесет година метали тај новац у какву банку, накупило би се толико новца, да би од самог интереса могли намирити

све потребе, за које се удара на народ намет. Не би намета ни филира морали плаћати.

А овако народ издише под теретима зато, што се није бринуо за добру управу. Али сад се на боље креће. Почео се народ бринути и све ће поћи добрим путем, само ако народ не малакше и не пусти опет све по старом.

Арнаутска насиља у Старој Србији. Из Старе Србије стижу гласови, да Арнаути праве грдне зулуме тамошњим Србима. Арнаутски разбојници по имену Хафис, Беслим, Хамид, Ајриз и Абдул Јегељ имају сваки своју чету, с којима упадају у села и градове, убијају и уцјењују Србе. Што је још теже, нико од Срба не смије се потужити на њих турским властима, јер их ови разбојници онда уцјењују или их убијају. Велике силе у Европи већ преко двије године завађају неке реформе, да се олакша што хришћанима у Старој Србији и Македонији, али ево шта видимо? Турска неће да направи реда и пушта Арнауте да убијају нашу браћу, док велике силе гледају све то мирно, бринећи се само свака за свој рачун у овим крајевима српским.

Различне вијести.

Лијепа појава. „Привредник“ је на српске земљорадничке задруге управо питање, шта мисле задругари о оном закључку седмог конгреса: Србине, не испуштај земље из шака! Последњи број „Привредника“ доноси много одговора из Барање, Бачке, Баната и Сријема. Сви одговори гласе, да задругари озбиљно схваћају овај закључак. И с радошћу можемо рећи, како из свију мјеста долазе гласови, како Срби више не продају своје земље туђину, а то се највише има приписати земљорадничким задругама. Шта више на многим мјестима Срби прекупљују земљу натраг од Нијемаца. Из Купинова у Сријему дошао је одговор, у ком се међу осталим каже: „У нашем селу губи се опасност, да ће српска земља dospети у туђе руке, јер је наша српска црквена општина закључила, да ће она сваку ону земљу купити, коју би морао из нужде и невоље који Србин продати, ако се други који Србин не би нашао. Ни у нашем крају није било готово пре ни једног странца, а сада их има, и то знатнији број. Но изгледа, да ће се са досељавањем сасвим престати.“

Карта распрострањења православних Срба у Хрватској и Славонији. На овој карти биће бојама означено, колико има у свакој политичкој опћини у Хрватској и Славонији православних Срба, тако да ће се видети како стојимо према осталима. То је важно не само за то, да се само види, колико нас гдје има, него и за то, да према томе омјеримо своју снагу у појединим опћинама и котаревима, па онда према томе радимо. Карту ту израдио је вјешт човјек у том послу др. Васо Руварац у Загребу. Ко би хтео да има ову карту нека пише уредништву „Новог Србобрана“ у Загреб.

Краљ Петар и сиромашна деца. Српски краљ Петар задео је пред Божић сто и педесетеро сиро-

